

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

Hengellinen Kuukauslehti viettää 130-vuotisjuhlavuottaan vuonna 2018 teemalla "Katsomaan avarelle". Tähän liittyen lehdessä julkaistaan Kamarikeskustelua-nimistä palstaa, jolla keskustellaan erilaisista uskonnollisista aiheista, etsitään yhteisymmärrystä ja pohditaan yhteyden merkitystä.

Koska lehden merkkimäärä on rajoitettu, keskustelut julkaistaan lehden ilmestyttyä verkkosivuilla pidempinä.

Viidesläinen ja körttiläinen keskustelevat Raamatusta

Keskustelemassa Herättäjä-Yhdistyksen Kajaanin paikallisosaston puheenjohtaja, kappalainen Juha Kainulainen, ja Kainuun kansanlähetyksen puheenjohtaja, pastori Matti Malinen.

JUHA: Terve Matti, aika mielenkiintoista aloittaa keskustelu kanssasi. Olemmehan joten kuten tuttuja ja varmaan keskustelleekin eri yhteyksissä teologiasta ja hengellisistä asioista. Arvostan suuresti monipuolista työuraasi ja syvällistä ajatteluasi. Olen usein kuullut puheissasi ihan samoja teemoja ja korostuksia kuin körttiseuroissakin.

Myönnän ilman muuta suhtautuvani ns. viidesläiseen hengellisyteen aika negatiivisesti ja varmaan myös ennakkoluuloisesti. Olen elänyt nuoruuttani tiiviissä viidesläisessä viiteryhmässä. Silloin tuntui hyvältä saada kuulua joukkoon. Varmaan tämä vaihe on ollut tarpeellinen ja välttämätönkin, vaikka mitään dramaattista uskoontuloa en olekaan kokenut.

Myöhemmin olen kokenut nuo elämänvaiheet aika ahdistavina. Mielen muistiin on jäänyt vaatimus samanmielisyydestä, vaativasta uskonnollisuudesta ja suoranaisestä hengellisestä väkivalta. Ajattelen niin, ettei evankeliumi anna kenellekään oikeutta vaatia uskonratkaisua tai pakottaa esim. tietynlaiseen rukouselämään.

Olen vakuuttunut siitä, että esim. Kansanlähetyksen piirissä on paljon vilpittömiä ja nöyriä kristittyjä. Ehkä tällainen hengellisyys antaa monelle etsijälle selkeitä vastauksia ja turvallisuutta.

Kiinnostaisi kuulla/lukea, mitä sinä Matti ajattelet Raamatusta? Millainen kirja se on sinulle? Voiko sinun mielestäsi julistaa Jumalan sanaa ja samalla kuitenkin myöntää Raamatun inhimillisen puolen?

MATTI: Hei vaan, Juha. Viimeinkin pääsen koneen ääreen, olen ollut viime päivät reissussa.

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

On ihan mielenkiintoista käydä sinun kanssasi tällä tavalla keskustelua ja "kädenvääntöä", vaikka ei minusta taida oikein kättä vääntämään ollakaan. Minä en ole mikään kummoinen teologi, enemmänkin tällainen kainuulainen korpoteologi. Mutta varmasti on antoisaa jutella erilaisista näkemyksistä. Sinä edustat enemmän körttiläisyyttä ja minä enemmän viidesläisyyttä, josta Kansanlähetyks on minun viitekehyseni.

En ihmettele yhtään suhtautumistasi ja ennakkoluulojasi — olet joutunut kokemaan viidesläisyyden nurjan puolen. Itselläni on ollut nuoruudessa vähän samankaltainen vaihe. Joskus 70-luvun alussa koin ihan uskoontulemisen (tai mitä nimeä siitä käyttäisi, tuliko usko minuun tai jotain muuta). En ollut missään piirissä enkä porukassa, vaan yksikseni. Eräänä yönä vain Jeesuksen merkitys minulle kirkastui. Sitä myöten kotiuduin Kansanlähetykseen.

Se hengellinen ilmapiiri oli melko ehdoton ja vaativa, mutta minua se ei ahdistanut, vaan lietsoi olemaan vahva ja yrittämään. Jossain vaiheessa väsyin enkä enää jaksanut. Uskon rakennelma, jota olin rakentanut, sortui, ja niistä palasista pikkuhiljaa rakentui uutta. Jotain tuli vanhaa, aika paljon uudenlaista. Niissä vaiheissa keskeiseksi tuli eräs Aku Rädyn sanonta, jonka jostain luin: "Jumalan koulussa ollaan, vaikka ei viitata." Olin ollut hanakka viittaamaan, aina käsi pystyssä ja sormi pystyssä vähän joka suuntaan ja suuntaukseen. Tuo sortuminen teki avuttomaksi ja vei viittaamisen halun. Mutta jospa tässä vielä oppilaana Jumalan koulussa.

Kun kysyit, mitä ajattelen Raamatusta ja millainen kirja se minulle on, niin en tässäkään osaa kovin terhakkaasti viitata. Mutta lämmin kirja se on, sellainen lämmin leipä, jota haluan syödä. Sieltä olen löytänyt Jeesuksen Vapahtajaksi ja Armahtajaksi, ja se minua kantaa. Ja sitä lämmintä haluaisin muillekin jakaa.

Tämä uskonelämä ja kristillisuus on minulle jonkin sortin kamppailulaji. Ei Raamattu ja raamatullisuus ole minulle mitenkään yksioikoisen selvää, vieläkään. Niiden kanssa joutuu aina välillä kamppailemaan, joskus jopa Jumalan olemassaolonkin suhteen. Entäs jos tämä kaikki onkin vaan ihan ihmisten touhua? Oman syntisyytensä kanssa saa kamppailla, ja oman farisealaisuutensa. Sitä kun kuitenkin yrittää tätä kristillisyyttä suorittaa.

Kyllä herätyskristillisyyden yksi vamma on suorituskristillisuus, ja se liittyy juuri farisealaisuuteen. Fariseuksethan olivat kovasti raamatullisia ja yrittivät sitä viimeisen päälle toteuttaa. Ja siitä tuli mekaanista uskonnollisuutta. He myös luottivat enemmän omaan hurskauteensa kuin Jumalaan. Ja kyllä tätä viidesläisyydessäkin vielä on, sen myönnän.

Mutta onko herännäisyys sitten enemmän suorittamattomuuskristillisyyttä? Körttikansassahan ei ole farisealaisuutta, eihän? Miten sinä sen näet?

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

JUHA: Olin pari päivää savotoimassa Pohjois-Karjalassa. Minulla on siellä oma puuhamaa eli perintönä tullut metsäpalsta, jossa riittää tekemistä. Hyvä tehdä välillä oikeaa (ruumiillista) työtä.

Farisealaisuus on tietysti ihan tuntematon asia körttiläisille! Ollaan niin vaatimattomia ja huonoja, ettei voi ainakaan uskollaan kehuskella. Ilmeisesti juuri heikkouskoinen ja kaikella tapaa epäonnistunut ihminen on hyvä körttiläinen. Olisikohan se heikkouden ja huonouden ylitys ja itsensä (epärehellinen) vähättely sitä farisealaisuutta? Siis siitä nöyryydestä ja mahdottomuudesta tuleekin ansio tai suoritus. Ollaan niin nöyriä, ettei nöyrempiä ole!

Nasaretin mies taisi arvostella fariseuksia ulkokultaisuudesta: ulospäin talo näyttää puhtaalta ja valkoiselta, sisällä on pelkkää saastaa ja törkyä. Ongelma oli siinä, että nämä oppineet asettivat mielellään raskaita taakkoja toisten kannettavaksi, eivätkä halunneet sormenpäälläänkään auttaa heitä taakkojen alla. Ehtoja, vaatimuksia ja jopa uhkailua on varmaan kaikkien herätysliikkeiden piirissä. Aina on joku tai joitakin, jotka haluavat korostaa itseään nousemalla toisten yläpuolelle.

Minua harmittaa viidesläisessä hengellisyydessä ns. maallisten asioiden vähättely. Usko ja omasta sielun pelastuksesta huolehtiminen on kaikki kaikessa. Tärkeintä on pysyä vahvana hengellisissä asioissa ja palata aina uudestaan siihen uskonnolliseen kokemukseen, joka "muutti kaiken". Ennen olin maailmassa ja onneton, mutta sitten Jeesus muutti kaiken.

Körttiläinen vasta kaipaa tuollaista uskoa ja kokemusta. Voi kunpa Jumala antaisi minulle uskon ja toivon! Mutta tämän maailman asiat, läheiset ihmiset, työ ja maailman epäoikeudenmukaisuus ovat jo läsnä ja niissä riittää tekemistä. Kristityn tehtävänä on olla suolana tässä maailmassa.

MATTI: Taitaa meissä jokaisessa asua pieni (ja joskus vähän suurempikin) fariseus. Eipä kukaan ihminen tai herätysliike voine sitä välttää. Olisikohan siinä meillä yhteinen kilvoituksen aihe: taistella sitä omaa fariseusta vastaan mieluummin kuin toisten. Vaikka kyllä tällaisessa herätyskristillisyydessä esiintyy taipumusta taistella toisten fariseuksia vastaan, se täytyy tunnustaa. Se johtaa helposti siihen "Raamatulla päähän lyömiseen", ja siitä tehdään sitten sitä "raamatullisuutta". Mutta eihän leipä ole lyötäväksi tarkoitettu, lyömäaseeksi, sehän on syötäväksi. Näin minä sen ymmärtäisin. Tai jos jostain Raamatulla päähän lyödään, niin sitä omaa fariseusta ja viittaamisen halua. Niitä voisi enemmän päähän paukuttaa.

Viittasit niihin maallisten asioiden vähättelyyn. Se sinua harmittaa. Niin minuakin vähän. Jotenkin se ajatus ruumiista sielun vankilana elää vielä. Tämmöinenkin uskoon tullut ihminen on edelleenkin vain ihminen. Voisin jopa sanoa, että Pyhä Henki ei tee meistä uskovia, vaan ihmisiä. Olen viime aikoina mietiskellyt Paavalin hienoa ajatusta Jeesuksesta: "Hän eli ihmisenä ihmisten joukossa." (Fil. 2:7). Ja luulen, että siinä olisi meillä viidesläisilläkin mietiskeltävää.

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

Mutta on näillä maallisilla asioilla toinenkin puoli. Niihin liittyy sellaisiakin asioita, jotka eivät kerta kaikkiaan kiinnosta, ei yhtään haluta. Voisin ihan hyvin käydä ilman tekopartaa elokuvissa tai teatterissa, mutta kun ei siellä tahdo olla sellaista, mitä haluaisi katsoa. No, tunnustan julkisesti, että kyllä käynyt molemmissa, kun on ollut jotain kiinnostavaa. Vaan kun jostain syystä ei tee mieli. Aikaani kulutan joutilaisuuteen, kun käyn Oulujärvellä kalassa joskus tuntitolkulla. (Vaikka kalastamiselle nyt löytyy raamatullisiakin perusteita.) En silti näe kristillisyyttä elämälle kielteisenä. Ihan kaikkea minun ei kuitenkaan tarvitse enkä halua tehdä. On ero siinä, jos joku ei voi mennä esim. teatteriin, koska uskon yhteisö on sen kieltänyt tai joku ei mene, koska ei halua. Silloin, kun sanellaan sallitun rajat ulkoa päin ja jos siihen liittyy vielä tiukka kontrolli, niin ollaan jo hengellisen väkivallan alueella. Mutta jos se nousee sisältä päin ja omasta halusta, niin eikö se ole ihan ok.

Toisaalta viidesläisyyskin on sen verran laaja liike, että sen sisälle mahtuu erilaisia painotuksia. Toiset ovat jyrkempiä joissakin asioissa, toiset taas avarampia. Ei tämä ole mitenkään yhtenäinen liike, eikä voi yksittäisistä kokemuksista tehdä kovin yleistäviä johtopäätöksiä. Niinhän taitaa olla herännäisyyskin. Eikös siellä jokin aika sitten pidetty sovintopäiviä, kun eri tavoin ajattelevat körttit tulivat yhteen paaskaamaan kättä. Ja kai näin saisi ollakin. Emme elä kirkossa emmekä herätysliikkeissä enää yhtenäiskulttuurissa.

Tässä minua puolestaan harmittaa se, että kirkonkin piirissä tahdotaan ajaa viidesläinen hengellisyys paitsioon ja ahtaalle. Ei haluttaisi antaa toimintatilaa. Tätä menoa voisimme kohta laulaa romanien tavoin: "Miksi ovet ei aukene meille? Onko rotumme syytä tää?" Korostetaan kyllä laaja-alaisuutta ja hyväksymistä, mutta miksi tätä laitaa ei oikein tahdota hyväksyä. Eihän se ole keneltäkään pois, jos vähän tällainen änkyräkin saa touhuta mukana ilman, että toiset ulkoa päin sanelevat, miten pitäisi olla.

Muuten, kyllä viidesläisydessä on paljon muuttunut niistä alkuvuosikymmenistä. Ja minun mielestäni parempaan ja avarampaan suuntaan. Toki vielä sitä kireää kristillisyyttäkin on, ettei oikein pysty hengittämäänäkään, mutta nykyään hengitystilaakin löytyy.

JUHA: Olet varmasti oikeassa tuossa, että kaikissa herätysliikkeissä on monenlaisia kristittyjä ja monenlaista ajattelua. Kaikissa liikkeissä on sekä liberaaleja että konservatiiveja. Viidesläinen hengellisyys on kuitenkin valitettavan usein hyvin ahdasmielistä ja vanhanaikaista. Viidesläiset, evankeliset ja vanhoillislestadiolaiset vastustavat eniten naispappeutta, homoliittoja ja raamatun tieteellistä tutkimusta.

Eri mieltä saa olla ja omia korostuksiaan pitää esillä. Mutta jos jokin herätysliike tai porukka ajattelee yksin omistavansa totuuden, siitä on tullut lahko tai itseriittoinen oma kirkko. On surullista, jos sinusta tuntuu, että viidesläinen hengellisyys on ajettu paitsioon, kuten kirjoitit. Kristuksen kirkko on kuitenkin paljon enemmän kuin yksittäinen herätysliike — viidesläisyys tai körttiläisyys.

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

Nykyajan herännäisyys on profiloitunut vapaamieliseksi ja sallivaksi liikkeeksi. Enää ei puhuta synti-turmeluksesta tai maailmallisista viettelyksistä. Nyt otetaan kantaa vähemmistöjen puolesta ja vaaditaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Joidenkin mielestä takki on käännetty perusteellisesti. Farisealaisuuden eli ulkokultaisuuden pelko on niin vahva, että suurin synti on puhua ääneen hengellisistä asioista (paitsi kirkossa ja seuroissa).

Olet oikeassa siinä, että raamatun pitäisi olla ravintoa, josta saa voimaa elämään. Se on oikeassa käytössä silloin, kun se ravitsee ihmisen hengellistä elämää. Raamattu on Jumalan sanaa, mutta se on myös hyvin inhimillinen kirja. Yksittäisiin jakeisiin vetoaminen esim. jossain luonnontieteellisessä tai eettisessä kysymyksessä johtaa mielettömyyksiin. On otettava huomioon se tilanne, missä jokin jae on lausuttu tai mikä on jonkin raamatun kirjan syntyhistoria. Lutherin mukaan raamatusta on etsittävä aina Kristusta.

MATTI: On totta, että viidesläisyys leimautuu tietynlaiseksi konservatiiviseksi liikkeeksi. Mutta miksi sitä pitäisi valittaa? Tarvitseeko kaiken olla niin nykyaikaista ja virtaviivaista? Eikö konservatiivisuudellakin voisi olla tasaveroinen paikkansa? No, tosin siinäkin on erilaisia painotuksia, vaikkapa luomiskertomuksen vuorokausissa. Joillekin on hyvin tärkeää, että kaikki tapahtui kuudessa päivässä, eikä keskustelun varaa ole. Jotkut näkevät vuorokaudet pitempinä ajanjaksoina, joillekin riittää, että Jumala on kaiken takana, muusta emme voi tietää. Itselleni keskeistä ei ole se, miten tämä on luotu, vaan miksi. Toki Raamattua voidaan tutkia ja tulkita tieteellisesti, mutta tiede ei sano viimeistä sanaa, Jumala sanoo. Kyllä konservatiivisuus säilyy, ei se viidesläisyydestä häviä. Mutta voiko siinä olla kuitenkin jotain hyvääkin, vai onko se kaikki pelkästään negatiivista?

Olen itse monessakin yhteydessä nimittänyt tätä viidesläistä hengellisyyttä suorituskristillisyydeksi. Suorittamisen tarve ja hyväksynnän ostaminen ei silti nouse kristillisyydestä, vaan kyllä se asuu hyvin syvällä meissä. Luulen, että se tiukka ja vaativa hengellisyys nousee juuri tästä suorittamisen paineesta. Minä havahduin muutama vuosi sitten siihen, että onhan se minussakin jossain tuolla syvällä ja vaikuttaa moniin asioihin ja ratkaisuihin. Olin aina ajatellut, että minun ei tarvitse ostaa olemassaoloni oikeutta millään tekemisellä tai kiltteydellä eikä omanarvontuntoni ole suorittamisesta kiinni. Mutta kun en selkäni takia pystynyt enää oikein selviytymään töistäni (baarijakkaralla istuen piti messutkin toimittaa), niin eräs lääkäri ehdotti työkyvyttömyyseläkettä. Ja sekös riipaisi jostain tuolta syvältä! Minäkö työkyvytön? Se kuulosti samalta kuin että olen ihmisenäkin kyvytön, minusta ei ole enää mihinkään. No, lopulta selkä leikattiin, ja vielä työt jatkuivat. Nyt olen sitten vanhuuseläkkeellä. Ehkä se on vähän helpompaa.

Tällainen oman paikkansa ostaminen tekemisellä ja tehokkuudella on varmaan aika yleistä meillä suomalaisilla. Se näkyy työelämässä, politiikassa, ihmissuhteissa jne. Mutta ongelma on siinä, että me siirrämme tämän saman mekanismin myös kristillisyyteen. Samalla tavalla se oma paikka on ostettava seurakunnassa, raamattupiirissä tai lähetysporukassa. Herätyskristillisyydessä on paljon

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

aineksia, jotka ruokkivat tätä mekanismia. Kun sitä tehdään vielä Jumalan nimessä ja Raamatun vaatimuksesta, niin ei ihme, että kristillisyys tuntuu ahtaalta ja vaativalta. Se oikean uskovan leima on joskus tiukassa. Lisää painetta tulee sitten, kun se sama ostaminen siirretään myös jumalasuhteeseen. Juuri tämä on herätyskristillisyyden suuri vaara, mutta sitä ei voi kuitenkaan yleistää. On paljon armollistakin asennetta. Ehkä se vaativuus on vain äänekkäämpää, niin että se synnyttää vähän yksioikoisen kuvan. Kyllä näissäkin joukoissa on paljon sellaisia maan hiljaisia, jotka eivät tee numeroa eivätkä hirveästi huutele uskostaan, mutta tahtovat elää sitä todeksi omassa arjessaan.

Herännäisyydessä tämä vaara ei ole ymmärtääkseni niin suuri. Mutta sitten on vaara mennä toiseen äärilaitaan. Jos toisella puolella mennään "ylihengellisyyteen", niin toinen laita on "alihengellisyys". Siinä ulkokultaisuuden pelossa ollaan tekemättä ja puhumatta, vetäydytään hengellisyydestä. Minun näkökulmastani tämä on nykyajan herännäisyyden vamma. Minua itseäni ei tyydytä sellainen kristillisyys, jossa sunnuntaina kirkossa tai seuroissa lauletaan uskosta ja taivaasta (kyllä Siionin virsissä soi vahvasti myös taivasikävä), mutta sitten arkielämässä niillä ei ole juurikaan merkitystä ja vaikutusta. Toki tätäkään ei voi herännäisyydessä yleistää. Mutta tämä on minun ikäväni. Oikeastaan kaipaen tasapainoa näiden ääripäiden välissä. Tasapainoa ajallisen ja ääisen sekä maallisen ja hengellisen välillä. Ei maallista pidä väheksyä vähempiarvoisena. Ihmisarvo, luonnonsuojelu yms. ovat tärkeitä, mutta eivät ainoita. Myös hengelliset asiat ovat tärkeitä ja esillä pidettäviä. Ja kukapa muu hengellisiä esillä pitäisikään kuin kristityt. Tasapainoa vain ei tunnu löytyvän, saati, että sen voisi säilyttää. On se vaan niin vaikeaa.

Ei millään herätysliikkeellä tai porukalla ole yksinoikeutta Raamattuun eikä Jumalaan. Ja niin kuin sinäkin toteat, Kristuksen kirkko paljon enemmän kuin yksittäinen herätysliike. Lisäisin siihen vielä, että enemmän kuin yksittäinen kirkkokuntakaan. Ei Kansanlähetys pelasta, ei körttiläisyys, ei heluntailaisuus, ei edes luterilaisuus, eiköhän se ole suuremmissa käsissä.

Tällaisia vajavaisia me kristityt taidamme olla, vammoinemme ja puutteinemme. Eikä vain yksilöinä, samanlaisia vammaisia ja puutteellisia nämä meidän herätysliikkeemme ovat. Mutta jospa sitä armon kerjääjinä...

JUHA: Aika moneen suuntaan näyttää johtavan tämä keskustelu.

Körttiläisissä on varmasti myös konservatiiveja, ainakin joissakin asioissa. Ei minusta nykyaikaisuus (tai vapaamielinen ajattelu) ole mikään itsetarkoitus. Itse ainakin pyrin olemaan rehellinen ja etsimään totuutta. Liian heppoiset vastaukset eivät aina riitä.

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
www.herattajajuhlat.fi

Minusta kirkon (ja pappien) pitää kuitenkin puhua sitä kieltä, mitä tämän päivän ihmiset voivat ymmärtää. Pitää pyrkiä ymmärtämään sitä ajattelutapaa ja kysymyksenasettelua, joka on ominaista tälle ajalle. Evankeliumi on käännettävä aina uudelleen kunkin ajan kielelle. On surullista, jos uskon ehdoksi tulevat ihmissäädökset tai ennakko-oletukset, jotka ovat aikaan sidottuja.

Kirkon ja herätysliikkeen on muututtava ja seurattava aikaansa. Muuten niistä tulee ensin eläkeläisten liikkeitä ja lopulta entisiä liikkeitä. Tämä ei tarkoita sitä, että ikuisista totuuksista tingittäisiin tai luovuttaisiin kokonaan. Aina on kysyttävä, mitä Jeesus sanoisi tänä päivänä, tai miten Jumalan tahto toteutuu tässä ajassa.

Minusta tuntuu, että tässä vaiheessa on hyvä päättää tämä keskustelu. Näyttää siltä, että olemme hyvin monesta asiasta samaa mieltä. Se vähän harmittaakin: jos olisit ollut oikein ärhäkkä viidesläinen, olisin varmaan provosoitunut. No, ehkä on hyvä pysyä asialinjalla, kuten jo Veikko Vennamo aikanaan kehotti.

Kiitoksia kirjeenvaihdosta, voidaan sitä jatkaa epävirallisissa merkeissä!

MATTI: Niinpä, mitähän tästä tulisi, jos olisi vielä tilaa jatkaa. Mutta hyvä näinkin, mielenkiintoista keskustelua tämä on ollut. Väillä on pitänyt ihan miettiä, ja moni asia on jäänyt askarruttamaan. Kiitos sinulle.

Itselläni on myös se tuntuma, että vaikka painopisteet meillä voivat olla vähän eri paikoissa, niin eiköhän sitä kuitenkin samalla viivalla olla. Näin ajattelen myös eri herätysliikkeiden suhteen. Yksi painottaa yhtä, toinen toista, joku on vähän konservatiivisempi, toinen liikkuu sulavammin nykyajassa, ja välillä näiden liikkeiden rajat menevät lomittainkin. Tärkeää tietysti olisi se, että ollaan silti samalla viivalla. Minusta herätysliikkeet ovat kirkolle rikkaus eivätkä taakka. Tarvitaanhan poliitikassakin oppositiota ihan tasapainon vuoksi.

Sinulla on uusi työviikko edessä. Toivon sinulle työn iloa ja jaksamista. Minä aion lähteä Oulujärvelle kalaan.